

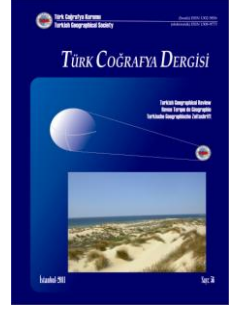
Türk Coğrafya Dergisi

http://www.tck.org.tr

Sayı 56: 1-10, İstanbul

Basılı ISSN 1302-5856

Elektronik ISSN 1308-9773

Hakemli Makale
Reviwed Article

Afyonkarahisar İlindeki İdari Yerleşmelerin Toponimik Sınıflandırılması

The Toponymic Classification of Administrative Settlements in Afyonkarahisar Province

Nusret KOCA^a ve Hakkı YAZICI^b

a) Afyon Kocatepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi
Bölümü
AYFONKARAHİSAR

b) Afyon Kocatepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü
AYFONKARAHİSAR

Geliş/Received : 12.12.2010
Kabul/Accepted: 30.04.2011

Sorumlu yazar/Corresponding author
(H. Yazıcı) hyazici@aku.edu.tr

ÖZET

Yer adları, ortamın doğal, kültürel ve sosyal durumlarının etkisi ile ortaya çıkmış ve insanda sürekli olarak merak uyandırmış olmasından dolayı, kültür çalışmalarının önemli konulardan biri olmuştur. Afyonkarahisar ilinde sayıları 500 civarında olan idari yerleşim birimlerinin adları konusunda bir bütün olarak yeterince çalışma yapılmamıştır. Özellikle köy yerleşmeleri, adlarının kaynağı hakkında bilimsel verilerden yoksun bulunmaktadır. Bu çalışmada özellikle tarihi kaynaklardan faydalanılarak ve sahada gözlemler yapılarak yerleşme yerlerinin adları, toponimi biliminin esasları çerçevesinde ele alınarak sınıflandırılması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, Toponimi, Yerleşmelerin Toponimik Sınıflandırılması

ABSTRACT

The names of the locations that have appeared as a result of natural, cultural, and social situations have drawn great attention and become one of the most important topics of the cultural studies. There is no single research done on the names of approximately 500 administrative settlements in Afyonkarahisar. Especially, there is a lack of knowledge about village settlements in terms of sources of their names. In this study, the names of the locations were classified in the framework of toponymy utilizing from historical sources and observations done in the field.

Key Words: Afyonkarahisar, Toponymy, Toponymic classification of settlements.

GİRİŞ

Afyonkarahisar, Ege Bölgesinin doğuya doğru İç Anadolu Bölgesine sokulan İç Batı Anadolu bölümünde yer almaktadır. Kuzey-Güney, Doğu-Batı arasındaki yolların geçiş güzergahı olan ilin kuzeyinde Eskişehir, doğusunda Konya, güneyinde Isparta, güneybatısında Burdur, batısında ise Denizli, Uşak ve Kütahya illeri bulunmaktadır (Harita 1).

Yüzölçümü 14.532 km² olan il, Türkiye sıralamasında 11. sırada gelmektedir ve merkez ilçeyle birlikte 18 ilçe, 89 belde ile 391 köy yerleşmesine sahiptir.

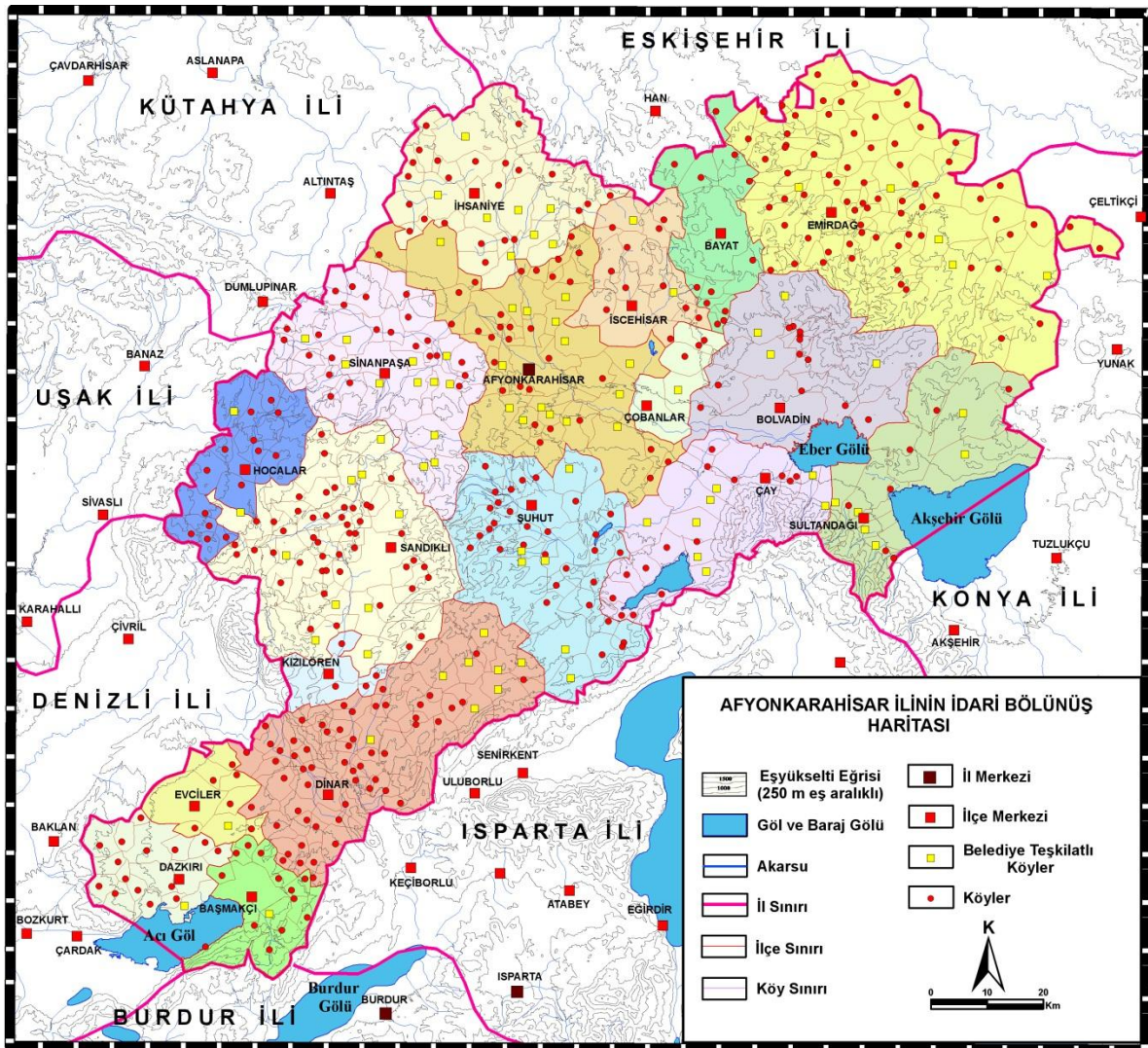
Çalışma sahasını oluşturan Afyonkarahisar ili, Anadolu yarımadasında doğu-batı, hatta kuzey-güney arasında geçiş

yolları üzerinde bir kavşak konumunda bulunmasından dolayı, M.Ö. 3000–2000 yıllarını kapsayan Eski Tunç Döneminden itibaren yoğun bir yerleşmeye sahne olduğu görülmektedir (İLASLI, 2001: 83). M.Ö. 1200 yıllarına kadar Hitit İmparatorluğunun egemenliğinde kalan saha, daha sonra Frig ve Lidyalıların eline geçmiş ve M.Ö. 6. yüzyılın ortalarından itibaren ise Persler buradaki siyasi üstünlüğü ele geçirmişlerdir (İLASLI, 2001: 93). Büyük İskender'in M.Ö. 333 yılındaki Assos zaferiyle Makedonya İmparatorluğu'nun egemenliğine giren saha, M.Ö. 30 yılına kadar Makedonyalı çeşitli generaller arasında el değiştirmiştir. Büyük İskender ile başlayan Helenistik dönemde tüm Anadolu'da

olduğu gibi Afyonkarahisar'da da kentler ortaya çıkmıştır (İLASLI, 2001: 93). M.Ö. 30 yıllarından itibaren Roma yönetimi altın giren Anadolu, M.S. 395 yılına kadar yaklaşık 400 yıl bu yönetimle yönetilmiştir. Siyasi bir dengenin sağlandığı bu yönetimde, yeni kentler ve kasabalar kurulmuş, var olan kentlerde yeni imarlar yapılmıştır (İLASLI, 2001: 96). Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılmasından, 1071 Malazgirt Savaşı sonrasına kadar Bizans egemenliğinde kalan saha, bu dönem içerisinde 646–740 yılları arasında Araplar tarafından sekiz defa ele geçirildi (LIGHTFOOT, 2001: 113).

Malazgirt Savaşı'ndan önce sahaya gelen Türkler, 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra ciddi hiçbir direnişle karşılaşmadan Ege ve Marmara kıyılarına ulaşmışlardır (KÜPELİ, 2001: 125). Haçlı seferleri dolayısıyla kuvvetlenen Bizans,

Türkleri Orta Anadolu'dan atmak ümidine kapılmış ise de 1176 yılında II. Kılıçarslan Bizanslıları ağır bir yenilgiye uğratarak bu ümidi tamamıyla suya düşürdü (SÜMER, 1999: 157). Türk sınırının Denizli'ye kadar ulaşması ile Kütahya, Eskişehir ve Afyonkarahisar çevresi Selçuklu hâkimiyetine girmiştir (KÜPELİ, 2001: 126). Selçuklular ile Moğollar arasındaki Köseadağ Savaşı'ndan (1243) sonra Afyonkarahisar'da Sahip Ataoğulları hâkimiyeti başlamıştır (KÜPELİ, 2001: 126). 1277 yılında Germiyanogulları Beyliği'nin egemenliğine giren yöre, 1390 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlıların 1402 yılında Timur'un ordularına yenilmesinden sonra tekrar Germiyanogullarına verilen Afyonkarahisar, 1429 yılında tekrar Osmanlı topraklarına katılmıştır.

Şekil 1. İnceleme sahasının yeri
Figure 1. Locational maps

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılmasından yararlanmak isteyen İtilâf Devletleri'nin Anadolu'yu paylaşma arzuları neticesinde Afyonkarahisar kısa süreli de olsa iki kez işgal açısı yaşamıştır (DAŞDEMİR, 2001: 149). Nisan-Mayıs 1919 tarihlerinde, önce İngiliz sonra da Fransız ve İtalyan kuvvetleri tarafından işgal edilen Afyonkarahisar,

1920 yılının mart ayında işgal devletlerinin çekilmesi ile bu işgalden kurtulmuş ancak 27 Mart 1921 tarihinde de Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Kısa süren bu işgal 7 Nisan 1921'de son bulmasına rağmen, 12 Temmuz 1921 tarihinde başlayan ikinci Yunan işgali Büyük Taarruzun ikinci günü olan 27 Ağustos 1922'de sona ermiştir (DAŞDEMİR, 2001: 152).

Osmanlı Devleti'nin son idari yapısında Karahisâr-ı Sâhip Sancağı iken, Cumhuriyet'ten sonra 1924 yılında oluşan yeni idarî yapı ile Afyonkarahisar adını alan il, 5 ilçe, 12 bucak ve 482 köyden oluşmaktaydı (DAŞDEMİR ve UYAN, 2001: 211). Cumhuriyetin ilk yıllarındaki bu idarî yapı; 1946'da Şuhut, 1953'de Sincanlı, 1958'de Çay ve Sultandağı ile 1959'da İhsaniye ve Dazkırı (Kocaoluk) bucaklarının kaza olmasıyla yeni bir idarî düzenlemeye kavuşmuştur. 1967 yılında ise merkez ilçe dahil 11 ilçe 19 bucak ve 482 köy olarak oluşan idari yapı, 1971 yılında 11 ilçe, 39 bucak ve 490 köy olarak şekillenmiştir (DAŞDEMİR ve UYAN, 2001: 215). İdari yapıdaki değişiklikler sonucu, 1980 yılında 11 ilçe, 9 bucak ve 432 köy olan idari yerleşim yeri sayısı, 1987 yılında Bayat ve Başmakçı, 1990 yılında Hocalar Kızılören ve İschehisar'ın, 1991 yılında ise Çobanlar ve Evciler'in ilçe olması ile 18 ilçe 89 belde ve 391 köy olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada Afyonkarahisar ilindeki sayısı yaklaşık olarak 500 civarında olan idari yerleşme yerlerinin adlarının tasnifi yapılmaya çalışılacaktır. Yerleşme yer adları, yerleşmelerin tarihi açısından, hem tarihci, hem de dilciler için gerçekten bir yol gösterici (GÜLENSOY, 1984: 149) olduğu için ele alınıp incelendiği gibi, sosyologlar ve beşeri coğrafyacılar tarafından da incelenmektedir.

Türkler kendileri tarafından ilk defa iskân edilen yerlere, ya kendi aşiret, oymak, cemaatlerinin adlarını, ya yerleşilen mekânın coğrafi özelliklerinden kaynaklanan adları ya da buraya gelmeden önceki yerlerindeki yerleşmelerinin adlarını vermişlerdir. Yörük-Türkmenlerin yerleştikleri yerleşmeler de, boy, oymak, aşiret ve şahıs adlarının çoğunlukta olduğu görülmektedir (YEDİYILDIZ, 1984: 27). Afyonkarahisar ilinde de, Yörük-Türkmenlerin yerleşim yerlerinin fazla olmasından dolayı, yerleşme adlarında aşiret, oymak ve cemaat adlarına oldukça fazla rastlanmaktadır. Türkler, Anadolu'ya geldikten sonra, üzerinde yaşamaya başladıkları tabiatı gözlemlemişler, onu tanımışlar ve onda keşfettiklerini kendi dilleriyle tasvir etmeye çalışmışlar (YEDİYILDIZ, 1984: 27), yine Türkler Anadolu'ya gelmeden önceki çevrelerindeki coğrafyaya verdikleri adları Anadolu'ya taşımışlar ve çevrenin doğal şartlarına bağlı olarak bu adları vermişlerdir (BAYKARA, 1984: 266). Aydın tarafından 1989 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırla-

nan Batı Türkistan'daki yer adlarının ele alındığı yüksek lisans tezinde de, buradaki bazı adların Anadolu'da olduğu görülmektedir. Bütün bu çalışmaların ışığıyla bakıldığında, Afyonkarahisar'da yerleşilen mekânın coğrafi özelliklerini yansıtan yerleşme adları ile Orta Asya kökenli olanların (Ör: Hocalar, Kara Tirek, Çiğil, Çukurcak, Ak Mescid, Gargun) yanında, yörenin coğrafi özelliklerini yansıtan yerleşme adlarına rastlanılmaktadır.

Disiplinler arası işbirliği ile Türkiye'deki yerleşme yerlerinin adlarının analizi yapılarak bunlar birleştirildiğinde, Türkiye'de Yer Adları adı altında büyük bir eser ortaya konulabilecektir. İleride böyle kapsamlı bir çalışma yapıldığında, hem alan hem de yerleşme yeri sayısı bakımından Türkiye'de oldukça büyük bir yer tutan Afyonkarahisar ili ile ilgili bu çalışma önemli bir boşluğu dolduracaktır diye düşünüyoruz.

MATERYAL VE METOD

Bu çalışma, Afyonkarahisar ilinin idari sınırları içerisindeki, 18 ilçe, 89 belde ve 391 köy yerleşmesinin adlarının tasnifini kapsamaktadır. Sahadaki bazı yerleşme adları yakın zaman içerisinde değiştirilmiş, değiştirilen adlardan tespit edilebilenler de bu çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmaya Afyon Kocatepe Üniversitesi Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği Bölümü tarafından 2003 yılında hazırlanan 1/265.000 ölçekli Afyon Yerleşim Birimlerinin Tarihi İsimleri adlı harita esas teşkil etmiştir. Bu harita üzerinde tespit edilen idari yerleşim yerlerinin yeni ve eski adları, doğal çevre ve beşeri çevre özelliklerine göre önce iki gruba ayrılmış daha sonra doğal çevre özelliklerine göre adlandırılanlar; adlarını yerleşme yerinin jeomorfolojik özelliklerinden alanlar, hidrografik özelliklerinden alanlar, bitkilerden alanlar, hayvan adlarından alanlar ve litolojik özelliklerden alanlar şeklinde sınıflandırılmıştır (Tablo 1). Yine adlarını beşeri çevre özelliklerinden alan yerleşmeler ise; adını aşiret, boy, cemaat ve önemli şahsiyetlerden alanlar, mesleklerden alanlar, yerleşmelerin kurulduğu yerde önceleri bulunan devamlı ve geçici yerleşmelerden alanlar, tarihi ve sosyo-kültürel faktörlerden alanlar ile antik dönem ve Bizans'tan kalma adları Türkçeleşenler şeklinde sınıflandırılmaya tabi tutulmuşlardır.

Tablo 1. Araştırma Sahasındaki İlçe Yerleşmelerinin Toponimik Kaynaklara Göre Dağılımı

Table 1. Distribution Of Towns In Research Area According To Toponomic Sources

Adını Doğal Çevre Özelliklerinden Alan İlçeler		Adını Beşeri Çevre Özelliklerinden Alan İlçeler	
Adını Jeomorfolojik Özelliklerinden Alanlar	Emirdağ, Sultandağı	Adını Aşiret, Boy, Cemaat ve Önemli Şahsiyetlerden Alanlar	Başmakçı, Bayat, Çobanlar, Dinar, Evciler, Hocalar, İhsaniye, İshaklı (Sultandağı), Sinanpaşa (Sincanlı),
Adını Hidrografik Özelliklerinden Alanlar	Çay	Adlarını Yerleşmelerin Kurulduğu Yerde Daha Önceleri Bulunan Devamlı ve Geçici Yerleşmelerden Alanlar	Kızılören(Kızılviran) İschehisar
Adını Bitkilerden Alanlar	Dazkırı, Afyonkarahisar	Adını Antik Dönem-Bizans Döneminden Kalma Adaların Türkçeleşmesi ile Alanlar	Bolvadin, Şuhut,

Sınıflandırılma yapılırken, yanılıya düşülmemesi için, Türk Dil Kurumu'nun 2005 yılı Türkçe Sözlüğü ile 1983 yılı Yeni Tara Sözlüğü'nden yararlanılmıştır. Adlarını aşiret, cemaat ve boylardan alan yerleşim yerlerini tespit edilirken de, Türkiye'nin başbakanlık arşiv ve belgelerine göre hazırlanan Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler (1979) adlı eseriyle, Halaçoğlu'nun Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650) (2009) adlı altı ciltlik eseri başvuru kaynakları olmuştur.

Çalışma sahasındaki yerleşmelerden adlarını kuruluş yerlerinin coğrafi özelliklerinden alanları tespit edebilmek için ise, bu yerleşme yerlerine geziler yapılarak, yerleşmenin adını hangi coğrafi özelliklerinden aldığı, yöredeki kişilerle de görüşülerek belirlenmeye çalışılmıştır. Gidilemeyen yerlerle ilgili ise, Afyonkarahisar Valiliği Mahalli İdareler Müdürlüğü'nden alınan güncel bilgiler yardımıyla, yerleşmelerin mahalli idarecilerine ulaşılarak bilgi alınmaya çalışılmıştır.

Ayrıca toponimi alanında Türkiye'de yapılmış çok sayıda kitap, makale ve bildirilere ulaşılmış olup, bunlardan da yararlanılmıştır.

İDARİ YERLEŞİM YERLERİNİN ADLARI

İlçelerin Adları

Çalışma sahasını oluşturan ilin ve aynı zamanda merkez ilçenin de adını oluşturan Afyonkarahisar adı, Afyon ve Karahisar kelimelerinin birleşmesi oluşmuştur. Afyon, tıpta uyuşturucu olarak kullanılan ve sahada çok eski dönemlerden beri yetiştirilen bir tarım ürünüdür. Karahisar, kelimesi ise, M.Ö. 1300 yıllarda Hititler tarafından trakit bir kaya kütlesi üzerinde yaptırılan ve bağlı yükseltisi 226 m. olan kaleden gelmektedir. Osmanlı döneminde Karahisar-ı Sahip Sancağı olan adı ise, 14. yüzyıl ortalarına kadar burada hâkimiyet kuran Sahip Ataoğulları'ndan gelmektedir. Cumhuriyet döneminde Afyonkarahisar adıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin bir vilayeti olan ilin adı zamanla hem söyleyişinin hem de resmi yazışmalarda uzun ve zor olması nedeniyle 1950'li yıllarda Afyon olarak kısaltılmış, 2005 yılının Ocak ayında 5285 nolu kanunla tekrar Afyonkarahisar adını almıştır.

Türkey (1979) ve Halaçoğlu'nun (2009) eserlerinden yararlanarak aşiret, cemaat ve oymakların yerleştikleri yerleri tespit ederek ilçelerin adlarının nereden geldiklerine bakılacak olursa; Başmakçı ilçesinin adını, buraya yerleşen Kızılkeçili aşiretine bağlı Başmakçı cemaatinden almış olduğu tespit edilmiştir. Bayat ilçesinin adı da, yine ilçenin bulunduğu yöreye yerleşen Oğuz boylarından olan Bayadlardan gelmektedir. Atçeken Yörüklerinden olan Alayundlu Boyunun Çoban Karacalar Cemaatinin yerleştiği yerleşmenin adı da Çobanlar olmuştur. Osmanlı dönemindeki adı Geyikler (Yüregir ya da Salur boyundan Geyikler cemaatinden adını alıyor) olan Dinar, buraya Orta Asya'dan gelerek yerleşen Kitiş Bey'in oğlunun adı olan Dinar Bey'den almaktadır. Oğuzlar da geri hizmeti yapan kabile ve yamaklardan bazıları yaptıkları işlerle adlandırılıyorlardı. Bunlar bir yere

yerleştiklerinde de o yere adları veriliyordu. Evciler ilçesi adının da bu şekilde kaynaklandığı tahmin edilmektedir (GÖNÇER, 1971: 252). Türkey eserinde Yörükân taifesinden Hocalar cemaatinin yerleşme yerlerinden birinin Karahisar-ı Sahip Sancağının Sandıklı Kazası olduğunu belirtmektedir (TÜRKAY, 1979: 421). Bundan dolayı Sandıklı'ya bağlı bir bucak iken 1990 yılında ilçe olan Hocalar, adını buraya yerleşen Hocalar cemaatinden almaktadır. Eski adı Belce-meşe olan İhsaniye adını, ilçe merkezinin yakınında bulunan İhsaniye İstasyonu'ndan almıştır. Sinanpaşa adını, şu an ilçe merkezinin bulunduğu alanın, Osmanlı paşalarından Sinan Paşa'ya arpalık olarak verilmesinden alırken (www.sinanpasa.gov.tr, 02.08.2010), 2004 yılından önceki adı olan Sincanlı ise, Yörükân taifesinin Sincanlı cemaatinden alıyordu.

Bolvadin adı, Bizans dönemine ait küçük kalıntıların da bulunduğu antik şehrin adı Polybotos (BEAR, 2001: 107) iken, Türk egemenliğinden sonra Türkçe söylenişle Bolvadin'e dönüşmüştür. Şuhut'un adı ise, ilkçağda adı Synnada olan, Roma ve Bizans döneminde Cfut, Selçuklular döneminde Cuhud olarak, daha sonra Arapçada şahitler anlamına gelen Şuhut olarak değiştirilmiştir (UMAR, 1993: 758).

1882-1883 ve 1889-1891 tarihleri arasındaki Şer'iyye Sicil Defterlerine göre, daha önceki adı Barçınlı (Barçınlı, Bayad boyuna bağlı cemaat adı) olan Emirdağ'ın adı (Karazeybek 2001: 192) Sultan Abdülaziz'e atfen Aziziye ismini almıştır. İlçe 1932 yılında ise güneyindeki Emirdağlarının adından esinlenilerek, Emirdağ şeklinde adlandırılmıştır (www.emirdag.gov.tr 02.08.2010). Adını kuzey eteklerinde kurulduğu Sultan Dağlarından alan Sultandağ'ının önceki adı ise İshaklı'dır. Bu adı ise, Karahisar-ı Sahip Sancağı'nın Bolvadin Kazasına yerleşen Yörükân taifesinin İshaklı cemaatinden almıştır (TÜRKAY, 1979: 440).

Selçuklu döneminde Değirmen-Çayı olan adı (KÜPELİ, 2001:126), Osmanlı dönemi idari yapısında Çay olarak geçmekte olan Çay ilçesi adını, buradan geçen çaydan almaktadır. Adını çevrenin arazi yapısı ve bitki örtüsünden alan Dazkırı, bitkisiz, çorak, çoğu boş geniş arazi anlamına gelmektedir.

Kızılören'in eski adı Kızılviran'dır. Buranın adı kızıl ve ören-viran adlarının birleşmesi ile oluşmuştur. Türk Dil Kurumu'nun Büyük Sözlük'te, Ören; eski yapı şehir kalıntısı, harabe, viran anlamında iken, viran ise; yıkık, harap anlamları taşımaktadır. Renklerin yer adlarında kullanılma sebebi olarak öncelikle yerleşim yerinin fiziksel özelliklerinde gelir (AKAR, 2006: 52). Ancak Türk dilinde, renklerin yön bildirme görevleri vardır. Kök doğuyu, kızıl güneyi, ak batıyı ve kara da kuzeyi sembolize etmektedir (GABAIN, 1968: 109). Hunlarda kara-kuzeyi, al-güneyi, kır (boz)-doğuyu, ak-batıyı, Uygurlarda ise, kara yine kuzeyi, kırmızı-güneyi, kök-yeşil (mavi)-doğuyu ve ak-batıyı temsil ediyordu (KÜÇÜK, 2010: 195). Kızılören'nin yerleşim yerinin fiziksel özelliklerine bakıldığında adına kızılığın verecek herhangi bir unsura rastlanmamaktadır. Oysa kızılın yön bildirme görevine bakıldığında, Kızılören'in kuzeyindeki Sandıklı'nın da hemen kuzeyinde Karacaören'in (eski adı, Karacaviran) olduğu

görülmektedir. Bu nedenle Kızılören'in adını, güneyde oluşundan ve eski bir ören yeri olmasından dolayı aldığı ortaya çıkmaktadır. İlk adı Docimeion olan İscehisar, tek gözlü Kral Antigonos düşmanı Lysimachos'un generallerinden Dokimos tarafından kurulduğu için bu adı almıştır. Devrim en büyük yerleşim merkezlerinden birisi olan burası için adına para bastırılmıştır. Bu adı, 12. Yüzyılda doğudan ve batıdan gelen akınlarla dağılıncaya ve sonrasında Türklerin buraya yerleşmesine kadar taşımıştır. Türkler bu sahaya hakim olduklarında, küçük bir yerleşme halinde olan buraya Türkler İssizcekarahisar demişler ve Selçuklu ile Osmanlı dönemlerinde bu adla anılmıştır. Yakın tarihte ise, İscehisar şeklini almıştır (BAYAR, 2003: 23).

Kırsal Yerleşmelerinin Adları

Belde Yerleşmeleri: Afyonkarahisar ilindeki kırsal yerleşmelerden de adını aşiret, boy, cemaat ve yerleşmenin kuruluşunda rol oynayan veya çevrede önemli yararlılıklar gösteren şahsiyetlerden alanların sayıları bir hayli fazladır. Bunlardan Sinanpaşa ilçesinin bir beldesi olan Ahmetpaşa adını, burada türbesi bulunan II. Beyazıd dönemi Hersekli Ahmet Paşa'dan almaktadır. Alanyurd (İscehisar) eski adı Alayundlu, Aşağıpiribeyli (Emirdağ), Büyükkarabağ (Bolvadin), Davulga (Emirdağ), da adlarını aşiret, boy, cemaat ve önemli şahsiyetlerden alan yerleşmelerdir. Karabağ'dan Karabağ cemaatine mensup çok sayıda kişinin gelip yerleşmesinden dolayı Sultandağı ve Bolvadin ilçelerinde, adlarında Karabağ geçen 5 adet yerleşme bulunmaktadır.

Bademli (Emirdağ), ilk bakışta adını burada fazlaca yetiştirilen bademlerden almış gibi görünse de, aslında burası adını buraya yerleşen Bozulus aşireti Bademli cemaatinden almaktadır. Bu gruba dâhil Dinar ilçesinin Doğanlı beldesi de adını çevrede yetişen hayvandan veya çok bulunan hayvandan almış gibi görünmesine rağmen, Bozkoyunlu aşiretinin Doğanlı cemaatinin yerleşmesi ile adını almıştır. Sinanpaşa ilçesinin Güney beldesi adını, yönü ifade eden güneyden almış gibi görünse de, adı bu yöreye yerleşen Yörük taifesinden Güzey cemaatinden gelmektedir. Aynı şekilde Emirdağ ilçesine bağlı Güneysaray köyünün adı da yine buraya yerleşen Türkmân taifesinden Güneysaray cemaatinden gelmektedir. Afyonkarahisar ilindeki 89 beldenin 46'sı, adını aşiret, boy, cemaat ve yerleşmenin kuruluşunda rol oynayan veya çevrede önemli yararlılıklar gösteren şahsiyetlerden almıştır (Tablo 2). Yörük-Türkmenlerin iskân oldukları yerlerin adlandırılmasında boy, oymak, aşiret ve şahıs adlarının çoğunlukla tercih edilmiş olmasının, köklere bağlılığın ve oraları sahiplenmenin bir yansıması olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Adlarını Aşiret, Boy, Cemaat ve Önemli Şahsiyetlerden Alanlar Beldeler

Table 2. Towns taking their names from tribes, clans, sects and great people

Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Ahmetpaşa	Sinanpaşa	Karamık	Çay
Alanyurt	İscehisar	Karapınar	Sultandağ
Aşağıpiribeyli	Emirdağ	Kayıhan	İhsaniye

Bademli	Emirdağ	Kılıçarslan	Sinanpaşa
Büyükkarabağ	Bolvadin	Kınık	Dinar
Davulga	Emirdağ	Kırca	Sultandağı
Dişli	Bolvadin	Kırka	Sinanpaşa
Doğanlı	Dinar	Kızık	Sandıklı
Döğer	İhsaniye	Koçbeyli	Çay
Eber	Çay	Menteş	Sandıklı
Efe	Şuhut	Nuh	Sinanpaşa
Erkmen	Merkez	Nuribey	Merkez
Fethibey	Merkez	Özburun	Bolvadin
Gebeceler	Merkez	Salar	Merkez
Gökçek	Evciler	Savran=Serban	Sinanpaşa
Güney	Sinanpaşa	Seydiler	İscehisar
Haydarlı	Dinar	Sorkun	Sandıklı
Işıklı	Merkez	Sülümenli	Merkez
Kadılar	Dinar	Tatarlı	Dinar
Karaadilli	Şuhut	Tokuşlar	Sinanpaşa
Karacaahmet	İhsaniye	Yaka	Başmakçı
Karacaören	Şuhut	Yavaşlar	Sandıklı
Karacaören	Çay	Yüreğil	Dazkırı

Adlarını tarihi, sosyal, kültürel değer ve yapılardan alan yerleşmelerden olan Çay ilçesinin Akkonak beldesinin adı eski adı Akharım'dır. 1977 yılında belediye teşkilatı kurulurken, Sandıklı ilçesinde aynı adla olan belde ile karıştırılmaması için Akkonak olarak değiştirilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Adlarını Tarihi, Sosyal, Kültürel Değer ve Yapılardan Alan Belde Yerleşmeleri

Table 3. Towns Taking Their Names From Social, Cultural, And Historical, Monuments

Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Akkonak	Çay	Çıkrık	Merkez
Atlıhisar	Şuhut	Karadirek	Sandıklı
Balçıkhisar	Şuhut	Yeşilhisar	Hocalar
Büyükkalecik	Merkez		

Kuruluş yerlerinde daha önce kurulan devamlı ve geçici yerleşmeleri yeniden inşa eden Türkler buralara yerleşirken yerleşme yerlerinin adlarına viran eklemiştirler. Viran kelimesi Cumhuriyet Döneminde ören olarak değiştirilmiştir. Sahadaki bu yerleşmelerden olan, Sinanpaşa ilçesine bağlı Akören beldesi de, adını buradaki eski ören yerleşmelerinden ve toprağının renginin beyaza yakın olmasından almıştır. Aynı isimle anılan ve adının karışmaması için başına Gazlıgöl'e yakın olmasından dolayı Gazlıgöl eklenen, Gazlıgölakören de adını aynı nedenlerden almaktadır. Afyonkarahisar ili sınırları içerisinde antik döneme ait çok sayıda yerleşme yeri kalıntıları bulunmasından dolayı, ilde eski ve yeni adlarında ören=viran geçen yerleşme yeri sayısı 25 iken, hüyük olarak geçenlerin sayısı da 3'dür (Tablo 4).

Tablo 4. Adlarını Yerleşmelerin Kurulduğu Yerde Daha Önceleri Bulunan Devamlı ve Geçici Yerleşmelerden Alan Beldeler

Table 4. Towns Taking Their Names From Preexisting Regular And Casual Settings

Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Akören	Sinanpaşa	Gömü	Emirdağ
Bozhüyük	İhsaniye	Küçüküyük	Sinanpaşa
Gazlıgölakören	İhsaniye		

Sandıklı ilçesine bağlı Kusura beldesi adını, kuruluş yakınındaki höyükten almaktadır. Höyükte yapılan kazılar sonucu höyüğün Kalkolitik Çağda Kussar (Kursora) Krallığına başkentlik yaptığı tahmin edilmektedir (Gönçer 1971: 37).

Adını geçmişte yapılan ve hatta bazılarında günümüzde de devam eden ekonomik faaliyetlerden alanlar beldeler de bulunmaktadır. Sandıklı ilçesine bağlı Akharım beldesi de adını, sözlükteki karşılığı sebze-meyve bahçesi, tarla ve bahçe çevresindeki çit olan harım kelimesi ile toprağının renginin beyaza yakın olmasından dolayı aldığı ak kelimelelerinin birleşmesi ile almıştır. Yine aynı ilçedeki Ballık beldesinin adı, İhsaniye ilçesindeki Yaylabağı beldesinin, Sultandağı ilçesindeki Yeşilçiftlik'in adı da buradaki ekonomik faaliyet ve üretilen ürünlere bağlı olarak verilmiştir (Tablo 5).

Çevrenin jeomorfolojik özelliklerinden adını alan yerleşmeler ise; Beyyazı (Merkez), Çiçektepe (eski adı Kadılar Kımıllısı olup, Kadılar cemaatindedir, Dinar), Dereçine (Sultandağı), Deresinek (Çay), Kayabelen (Dağ üzerindeki yüksek geçit, dik dağ yolu anlamlarına gelen belen ile çevredeki kayalık araziden adını almaktadır, Şuhut), Tınaztepe (Sinanpaşa), Yakasenek (Sultandağı), Yıprak'dır (Dinar) (Tablo 6). Deresinek ve Yakasenek yerleşmelerinin adı, sinmek=saklanmak, yerleşmek, uygun düşmek gibi anlamlara gelen fiilden ve kuruluş yerinin jeomorfolojik özelliklerinden gelmektedir. Deresinek, dere içerisine, Yakasenek ise, dağ yamacında kurulmasından dolayı bu adları almışlardır.

Tablo 5. Adını Yapılan Ekonomik Faaliyetlerden Alan Beldeler
Table 5. Towns Taking Their Names From Economic Activities Done

Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Akharım	Sandıklı	Yaylabağı	İhsaniye
Ballık	Sandıklı	Yeşilçiftlik	Sultandağı

Tablo 6. Adını Kuruluş Yerinin Jeomorfolojik Özelliklerinden Alan Beldeler

Table 6. Towns Taking Their Names From Geomorphological Characteristics Of Its Location

Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Beyyazı	Merkez	Kayabelen	Şuhut
Çiçektepe	Dinar	Tınaztepe	Sinanpaşa
Dereçine	Sultandağı	Yakasenek	Sultandağı
Deresinek	Çay	Yıprak	Dinar

Adını kuruluş yerinin ve yakın çevresinin hidrografik özelliklerinden alan beldeler de, Gazlıgöl (İhsaniye), Kocaöz (Çobanlar), Susuz (Merkez), Taşoluk (Sinanpaşa), Üçkuyu'dur (Sultandağı) (Tablo 7).

Yerleşmelerin kuruluş yerlerinin bitki örtüsü özellikleri de, yerleşme adlarının oluşmasında etkili olmuştur. Araştırma sahasındaki 5 belde yerleşmesinin adını kuruluş sahasının bitki örtüsü özelliklerinden aldığı görülmektedir (Tablo 8). Bunlar, Başağaç (Sandıklı), Çayırbağ (Merkez), Değirmenayvalı (Merkez), Düzağaç (Sinanpaşa), Pazarağaç'dır (Çay).

Tablo 7. Adını Kuruluş Yerinin Hidrografik Özelliklerinden Alan Beldeler

Table 7. Towns Taking Their Names From Hydrographic Characteristics Of Its Location

Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Gazlıgöl	İhsaniye	Taşoluk	Sinanpaşa
Kocaöz	Çobanlar	Üçkuyu	Sultandağı
Susuz	Merkez		

Tablo 8. Adını Kuruluş Yerinin Bitki Örtüsü Özelliklerinden Alan Beldeler

Table 8. Towns Taking Their Names From The Characteristics Of Vegetation

Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Başağaç	Sandıklı	Düzağaç	Sinanpaşa
Çayırbağ	Merkez	Pazarağaç	Çay
Değirmenayvalı	Merkez		

Adını çevrenin litolojik özelliklerinden alanlar; Merkez ilçeye bağlı Anıtkaya, İhsaniye ilçesinden Ayazini, Çay ilçesinden İnli, Bolvadin ilçesinden Kemer kaya ve Sandıklı ilçesinden Örenkaya'dır (Tablo 9).

Tablo 9. Adını Kuruluş Yerinin Litolojik Özelliklerinden Alan Beldeler

Table 9. Towns Taking Their Names From Lithological Characteristics Of Its Location

Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Belde Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Anıtkaya	Merkez	Kemer kaya	Bolvadin
Ayazini	İhsaniye	Örenkaya	Sandıklı
İnli	Çay		

Çevrede çok bulunan hayvanlar da, bazen yöreye adını vermektedir. İlde buna tek örneği Merkez ilçeye bağlı Sülün beldesi oluşturmaktadır. Buna karşılık aşiret, boy, cemaat ve önemli şahsiyetlerden isimlerini alan 123 yerleşme bulunmaktadır (Tablo 10). Bu yerleşmelerden bazılarının aynı isim taşınması dikkat çekicidir.

İldeki köylerden 26'sı da adını, yerleşme alanı ve çevresine mal olmuş tarihi, sosyal, kültürel değer ve yapılardan almıştır. Ancak bazılarında bu değerler veya yapılar şu anki yerleşim yerinden önceki yerlerde bulunmaktadır. Buna örnek olarak, Sandıklı ilçesine bağlı Alacami köyü adını, aslen Boşnak olan ve buraya göç ettikleri Mostar civarındaki bir camiden aldığı, bu köylüler tarafından belirtilmiştir (Tablo 11).

Emirdağ ilçesine bağlı Başkonak köyü, 8 mahalleden oluşmakta ve köye adını veren merkezi konumdaki mahallenin adı, Hacımustafa'dan muhtarlığın da burada bulunması nedeniyle Başkonak'a dönüştürülerek köye de ad oluşturmuştur.

İlde Akören adlı yerleşme çok sayıda olduğu için, ad karışıklığını engellemek için adlarının başına Gazlıgöl, Türkmen, Yürük gibi takılar eklenmiştir. Yerleşmenin kurulduğu yer veya yakın çevresinde daha önceleri bulunan devamlı veya geçici yerleşmelerden adını alan köylerin sayıları 29'u bulunmaktadır (Tablo 12).

Tablo 10. Adlarını Aşiret, Boy, Cemaat ve Önemli Şahsiyetlerden Alanlar Köyler
Table 10. Villages Taking Their Names From Tribes, Clans, Sects And Great People

Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Afşar	Dinar	Çalışlar	İscehisar	Kılıçlar	Emirdağ
Ağzıkara	Şuhut	Çaykışla	Emirdağ	Kılıçlıkavaklı	Emirdağ
Akbaba	Sultandağ	Çürüklü	Dinar	Kınık	Sinanpaşa
Akça	Dinar	Dadak	Şuhut	Kınık	Sandıklı
Akçaşar	Sinanpaşa	Dağılgan	Emirdağ	Kızıldağ	Merkez
Akkeçili	Başmakçı	Davulga	Hocalar	Konarı	İscehisar
Akkoyunlu	Başmakçı	Demircili	Emirdağ	Körpeli	Dinar
Akkoyunlu	Çobanlar	Derekarabağ	Bolvadin	Kulak	Şuhut
Alacaatlı	Dinar	Devlethan	Hocalar	Küçükçobanlı	Merkez
Alagöz	Sandıklı	Dodurga	Sandıklı	Mahmutköy	Şuhut
Alibeyce	Emirdağ	Doğanlar	İscehisar	Muratlar	İhsaniye
Alparslan	Dinar	Elvanpaşa	Sinanpaşa	Muratlı	Dinar
Arızlar	Sandıklı	Emirinköyü	Emirdağ	Nasuhoglu	Sandıklı
Arızlı	Şuhut	Eskieymir	İhsaniye	Nusratlı	Bolvadin
Aşağılıçomak	Emirdağ	Eşrefli	Emirdağ	Ocaklı	Dinar
Avdan	Dinar	Eyice	Sinanpaşa	Oğulbeyli	İhsaniye
Avdan	Emirdağ	Göçerli	Dinar	Okçular	Dinar
Aydın	Şuhut	Gökçealan	Sandıklı	Orhaniye	Çay
Aydoğmuş	Çay	Gökçeli	Dinar	Orhanlı	İhsaniye
Bademli	Dinar	Göynük	Çobanlar	Ortakarabağ	Bolvadin
Bademli	Şuhut	Güney	Bolvadin	Osmanköy	İhsaniye
Balmahmut	Sinanpaşa	Güneyköy	Emirdağ	Oynağan	Şuhut
Baraklı	Evciler	Güre	Hocalar	Örtülü	Dazkırı
Basırlar	İhsaniye	Hacıbeyli	İhsaniye	Örtülü	Hocalar
Bayatcık	Merkez	Halımoru	Merkez	Sadıkbey	Merkez
Bayramaliler	İhsaniye	Hallaç	Şuhut	Sağırlı	Bayat
Bayramgazi	Merkez	Hamidiye	Bolvadin	Salihler	Emirdağ
Bektaşköy	Sandıklı	Hamzahacılı	Emirdağ	Saltık	Sandıklı
Bostancı	Ecviler	Hasandede	Dazkırı	Sarıkavak	Dazkırı
Bostanlı	Merkez	İdrisköy	Dazkırı	Selçik	Sandıklı
Boyalı	Sinanpaşa	İhsaniye	Hocalar	Selimiye	İscehisar
Bozan	Dazkırı	İlyaslı	Şuhut	Suvermez	Emirdağ
Çepni	Hocalar	İsalı	Şuhut	Tabaklar	Emirdağ
Bozan	Şuhut	İsmailköy	Merkez	Tezköy	Emirdağ
Bulca	Sinanpaşa	Kabaklı	Dinar	Yağcı	Hocalar
Burhaniye	Merkez	Kadımürsel	İhsaniye	Yavuz	Emirdağ
Celiloğlu	Sandıklı	Karaarslan	Merkez	Yenikarabağ	Sultandağ
Cerityaylası	Dinar	Karabedir	Dinar	Yıldırımkemal	Sinanpaşa
Çakırköy	Merkez	Karacalar	Emirdağ	Yusufağa	Emirdağ
Çakırözü	Şuhut	Karahallı	Şuhut	Yüksel	Dinar
Çalışlar	Sinanpaşa	Kargın	Sandıklı	Yüreğil	Emirdağ

Tablo 11. Adlarını Tarihi, Sosyal, Kültürel Değer ve Yapılardan Alan Köy Yerleşmeleri
Table 11. Villages Taking Their Names From Social, Cultural, And Historical, Monuments

Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Alacami	Sandıklı	Kaleköy	Çobanlar
Alamescit	Sandıklı	Karakışla	Sultandağ
Aşağıtandır	İhsaniye	Kışlacık	Merkez
Başkonak	Emirdağ	Koçhisar	Sandıklı
Büyükтуğluk	Emirdağ	Köprülü	Merkez
Çayhisar	Sinanpaşa	Küçükkalecik	Merkez
Çobansaray	Dinar	Saraycık	Sinanpaşa
Derbent	Şuhut	Sarık	Merkez
Ekinhisar	Sandıklı	Taşköprü	Sultandağ
Emirhisar	Sandıklı	Tekke Köyü	Şuhut
Hisaralan	Dazkırı	Yolkonak	Sandıklı
Hisarköy	Emirdağ	Yörükmezarı	Sinanpaşa
İğdemir	İhsaniye	Yukarıtandır	İhsaniye

Tablo 12. Adlarını Yerleşmelerin Kurulduğu Yerde Daha Önceleri Bulunan Devamlı ve Geçici Yerleşmelerden Alan Köyler

Table 12. Villages Taking Their Names From Preexisting Regular And Casual Settings

Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Ağlıcak	Emirdağ	Kışlacık	Merkez
Akdeğirmen	Sinanpaşa	Kızılören	Dazkırı
Anayurt	Şuhut	Kuzören	Bayat
Başören	Şuhut	Örencik	Hocalar
Belkaracaören	Merkez	Örenköy	Emirdağ
Beyören	Emirdağ	Taşagıl	Emirdağ
Çatağıl	İscehisar	Türkmenakören	Emirdağ
Çiftlikköy	Dazkırı	Yaylaköy	Dazkırı
Çiftlikköy	Emirdağ	Yeşilyurt	Çay
Eskiakören	Emirdağ	Yeşilyurt	Dinar
Eskigözü	Bayat	Yanıkören	Sandıklı
Eynehankuzviran	İhsaniye	Yassıören	Başmakçı
Kaleköy	Çobanlar	Yeşilhüyük	Dinar
Karacaören	Sandıklı	Yürükkaracaören	Bolvadin
Karacaören	Sinanpaşa		

İlde adını mesleklerden alan köy yerleşmelerinin sayısı oldukça azdır (Tablo 13). Adları mesleklerle anılan bu yerleşmelerin bazılarının da boy-aşiret-cemaat adları olması muhtemeldir (Ör: Darıcılar).

Adlarını yerleşme yerinin coğrafi konumuna göre alan köy yerleşmelerinin sayıları ise 21'dir (Tablo 14). Bunlardan, Gedikevi tepelerin arasında bulunmasından, Burunarkaç ise, rüzgâr almayan dulda bir yer olmasından dolayı bu adları almışlardır.

Tablo 13. Adını Mesleklerden ve Yapılan Ekonomik Faaliyetlerden Alan Köy Yerleşmeleri

Table 13. Villages Taking Their Names From Jobs And Economic Activities Done

Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Bağcılar	Dinar	Ekinlik	Başmakçı
Bağlıca	Emirdağ	Güveççi	Emirdağ
Bahçecik	İscehisar	Ülfeciler	Sandıklı
Darıcalar	Dazkırı		

Tablo 14. Adını Yerleşmenin Bulunduğu Konumdan Alan Köyler

Table 14. Villages Taking Their Names From Its Location

Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Aşağıçaybelen	Bayat	Karayokuş	Bolvadin
Aydınyaka	Emirdağ	Karlık	Şuhut
Beltarla	Başmakçı	Kayadibi	Sinanpaşa
Burunarkaç	Emirdağ	Kılıçyaka	Çay
Çayüstü	Dinar	Koçyatağı	Şuhut
Çevlik	Başmakçı	Saraydüzü	Merkez
Demirbel	Şuhut	Senirköyü	Şuhut
Demirçevre	Merkez	Yakaköy	Dinar
Gedikevi	Emirdağ	Yelalan	Dinar
Gökçeyaka	Emirdağ	Yeşilçat	Dinar
Karayatak	Emirdağ		

Yerleşmelerin kuruluş yerinin topoğrafik özellikleri de insanların dikkatini çekmiş ve yerleşmelerine ad vermelerinde yardımcı olmuştur. Ancak araştırma sahasında adını bu şekilde alan köy yerleşmelerinin sayısı pek fazla değildir (Tablo 15).

Anadolu'nun az bir kısmı dışında Akdeniz yağış rejiminin hâkim olmasından dolayı, yaz dönemi oldukça kurak geçmekte ve su kaynakları önem kazanmaktadır. Geçmişin göçebe veya yerleşik Anadolu halkı, küçük su kaynaklarından faydalanabilmek için pınarlar yaparak önlere bir hazne (yalak) yapmışlardır. Su kaynaklarının büyük bir öneme sahip olduğu bu yerlere yerleşenler yerleşmelerine buradaki su kaynağının adını yerleşmelerine ad olarak vermişlerdir. Araştırma sahasında da su kaynaklarının oldukça kıt olması nedeniyle büyük bir öneme sahiptir ve adını hidrografik özelliklerden alan yerleşme sayısı 39' u bulmaktadır (Tablo 16).

Tablo 15. Adını Kuruluş Yerinin Jeomorfolojik Özelliklerinden Alan Köyler

Table 15. Villages Taking Their Names From Geomorphological Characteristics Of Its Location

Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Altınova	Evciler	Gülyazı	Kızılören
Baştepe	Sandıklı	Güneytepe	Şuhut
Çiğiltepe	Sandıklı	Kızıldağ	Merkez
Çukurca	Sandıklı	Kurucaova	Bolvadin
Çukurcak	Sultandağ	Ovacık	Başmakçı
Daydalı	Emirdağ	Sarıcaova	İhsaniye
Ekinova	Kızılören	Tepeköy	Emirdağ

Tablo 16. Adını Hidrografik Özelliklerden Alan Köy Yerleşmeleri

Table 16. Villages Taking Their Names From Hydrographical Characteristics Of Its Location

Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Akarca	Dazkırı	Karakuyu	Dinar
Akçadere	Hocalar	Karakuyu	Emirdağ
Akpınar	Başmakçı	Kazanpınar	Dinar
Akpınar	Bayat	Kırkpınar	Emirdağ
Akpınarlı	Dinar	Kocagöl	Hocalar
Aşağıkurudere	Emirdağ	Körkuyu	Evciler
Avgancık	Hocalar	Olukpınar	İscehisar
Belenpınar	Dinar	Ortapınar	Şuhut
Çağlayan	Dinar	Örmekuyu	Sandıklı
Çakırözü	Şuhut	Pınarlı	Dinar
Çatkuyu	Sinanpaşa	Soğukkuyu	Emirdağ
Çayırpınar	Çay	Susuz	Sandıklı
Çevrepınar	Sandıklı	Susuzosmaniye	İhsaniye
Çukurkuyu	Bayat	Suvermez	Emirdağ
Değirmendere	Merkez	Taşlıdere	Bolvadin
Dereköy	Emirdağ	Topdere	Emirdağ
Devederesi	Çay	Uzunpınar	Şuhut
Eldere	Dinar	Yukarıkurudere	Emirdağ
Gürsu	Sandıklı	Yığıtpınarı	İhsaniye
Karaağaçkuyusu	Dazkırı		

Adını kuruluş yerinin doğal bitki örtüsünden veya yetiştirilen ürünlerden alan köylerin sayısı, bitki örtüsünün dikkat çekecek şekilde belirgin olmaması nedeniyle pek fazla olmadığı görülmektedir (Tablo 17). Adını sahada çok yetişen üründen alıyormuş gibi görünen bazı köy yerleşmelerinin adları da (Ör: Bademli,) boy, aşiret ve cemaat adlarından gelmektedir.

Araştırma sahasındaki köy yerleşmeleri içerisinde adını hayvanlardan alanların sayısı oldukça azdır (Tablo 18). Bu köylerden biri olan Sinanpaşa ilçesine bağlı Tazlar köyünün adının, bu köylülerle yapılan görüşmelerde, bir köpek türü olan tazıdan geldiği öğrenilmiştir. Köyün eski adının Tazılar olduğu zamanla Tazlar'a dönüştüğü görüşü savunulmaktadır.

Tablo 17. Adını Bitkilerden Alan Köy Yerleşmeleri
Table 17. Villages Taking Their Names From Plants

Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Armutlu	Çay	İğdeli	İhsaniye
Ayvalı	Sinanpaşa	Karaağaç	İscehisar
Cevizli	İscehisar	Karaağaç	Emirdağ
Çambeyli	Sandıklı	Otluk	Sandıklı
Çamlı	Dinar	Türkbelkavak	Kızılören
Çamözü	Sultandağ	Yenibelkavak	Kızılören
Dutağacı	Sandıklı	Yumurca	Sandıklı
Gelincik	Emirdağ		

Tablo 18. Adını Hayvanlardan Alan Köy Yerleşmeleri
Table 18. Villages Taking Their Names From Animals

Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Dombay	Dinar	Palaz	Dinar
Kaplanlı	Merkez	Tazlar	Sinanpaşa
Keklice	Dinar		

Yerleşme yerindeki dikkat çekici kayalar ve bunların renkleri ile biçimleri de yerleşmelere ad olmuştur (Tablo 19).

Tablo 19. Adını Çevrenin Litolojik Özelliklerinde Alan Köyler
Table 19. Villages Taking Their Names From Lithological Characteristics Of Its Location

Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe	Köyün Adı	Bağlı Olduğu İlçe
Aktoprak	Dinar	Madenler	Evciler
Akyarma	Evciler	Pınarkaya	Çay
Çobankaya	Şuhut	Üçlerkayası	İhsaniye
Karakaya	İscehisar	Yarıkkaya	Emirdağ
Kızılca	Sandıklı		

Araştırma sahasındaki yerleşmelerden bazılarının adlarının nereden kaynaklandığına dair bilgilere ulaşamamış olduğu için bunlar sınıflandırılmaya tabi tutulmamışlardır.

KAYNAKLAR

AKAR, A. (2006). "Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1(20): 51-63.

Bazılarında yöre halkının ürettiği efsane veya hikâyeler olmakla birlikte, bunlardan bilimsel temele ve mantığa uymayanlar değerlendirilmeye alınmamıştır.

SONUÇ

Türkiye'deki yerleşme yeri adlarının incelenmesi ve sınıflandırılması disiplinler arası işbirliği ile yapıldığında, yer adları ile ilgili isabetsiz ve eksik değerlendirmelerin önüne geçilmiş olacaktır. Türkiye'de sayısı 40 bin civarında olan idari yerleşim yerlerinin adlarının incelenmesinin ve sınıflandırılmasının tek bir çalışma ile yapılması olanaksız gibi görünmektedir. Ancak zaman içerisinde çeşitli bölge ve yörelerde yapılacak olan yerel çalışmaların daha sonra bütünleştirilmesiyle yer adlarının anlamları ve kaynakları konusundaki kaynakları ve belirsizlik bir miktar giderilebilecektir. Bu nedenle Afyonkarahisar ili yerleşme adlarının anlam içeriklerine göre analizini kapsayan çalışma önem arz etmektedir. Sınıflandırılma yapılırken yerleşmelerin adlarının kaynaklarına ulaşılmaya çalışılmış, adının nereden geldiği belirlenemeyenler ise bu sınıflandırmaya dâhil edilmemiştir.

Afyonkarahisar ilindeki 18 ilçenin 8'i, 89 beldenin 46'sı, 391 köy yerleşmesinin ise 123'ü adlarını, boy, aşiret, cemaat ve kişi adlarından almıştır. Bu da, Yörük-Türkmenlerin kendi boy, aşiret, cemaat ya da iskâna öncülük etmiş önemli şahsiyetlerin adlarını iskân oldukları yerlere vermesinden kaynaklanmaktadır. Böylece asıl amacı yer adlarının tasnifi olan bu çalışma, dolaylı olarak da çalışma sahasındaki halkın büyük çoğunluğunun köklerine bağlı Yörük-Türkmenlerden oluştuğunu da ortaya koymaktadır. Yer adlarıyla ilgili olarak yapılan bu çalışma, sahadaki bazı yerleşmelerin iskân tarihi açısından da yol gösterici olmuştur.

Bu çalışma esnasında, bazı yerleşmelerin adlarının yabancı kökenli zannedilerek değiştirildiği tespit edilmiştir. Oysa yabancı kökenli zannedilen bu adlar Türkçe olup, Türk boy, aşiret, oymak, cemaat adlarından gelmekteydi. Çay ilçesindeki Sevikli ve Geneli, Emirdağ ilçesindeki Kolanşam bunlara en iyi örnekleri oluşturmaktadır.

Yine bu çalışmanın sonucundaki tespitlerden birisi de, yöre halkının yerleşmenin adının kökeni hakkında yeterince bilgi sahibi olmaması nedeniyle bunu bir takım efsanelerle açıklama yoluna gitmesidir (Ör: Evciler gibi).

İlçe ve belde büyüklüğündeki yerleşim yerlerinin adları il ilgili çalışmalar yapıldığından nispeten isabetli tespitlere ulaşılmıştır. Ancak özellikle köylerin, adlarının kaynakları konusunda yeterince bilimsel tespit yapılmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma önemli bir eksikliği gidermiş olacaktır. Çünkü bilindiği üzere gerek yer adlarının gerekse yerleşme adlarının hem yerleşme tarihi açısından hem de milli kültür açısından önemi oldukça büyüktür.

AYDIN, M. (1989). "Batı Türkistan'da Yer Adları". İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

- BAYAR, M. (2003). *Mermerin Tarih Yazdığı Şehir İncehisar*, İncehisar: İncehisar Belediyesi.
- BAYKARA, T. (1984). "Anadolu Yer Adlarının Orta Asya'daki Benzerleri Üzerine Bir Kaynak". *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984)*: 265-273, Ankara.
- BEAR, T. D. (2001). "Grek ve Roma Dönemlerinde Afyonkarahisar". *Afyon Kütüğü Cilt I, İkinci Bölüm*: 97-111. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- DAŞDEMİR, L. (2001). "Cumhuriyet Döneminde Afyonkarahisar". *Afyon Kütüğü Cilt I, İkinci Bölüm*: 149-178. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- DAŞDEMİR, L. ve UYAN, M. (2001). "Cumhuriyet Döneminde İdari Yapı". *Afyon Kütüğü Cilt I, İkinci Bölüm*: 211-222. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- HALAÇOĞLU, Y. (2009). *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, Cilt.I-VI. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- İLASLI, A. (2001). "Afyonkarahisar Tarihi". *Afyon Kütüğü Cilt I, İkinci Bölüm*: 81-96. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- GABAIN, A. von (1968). "Renklerin Sembolik Anlamları". (Çev. Semih Tezcan), *Türkoloji Dergisi* 3 (1): 107-113.
- GÖNÇER, S. (1971). *Afyon İli Tarihi*. Cilt I, İzmir: Karınca Matbaacılık.
- GÜLENSOY, T. (1984). "Elazığ, Bingöl ve Tunceli illeri Yer Adlarına Bir Bakış". *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984)*: 149-156, Ankara.
- KARAZEYBEK, M. (2001). "Osmanlılar Döneminde İdari Yapı". *Afyon Kütüğü Cilt I, İkinci Bölüm*: 185-210. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- KÜÇÜK, S. (2010). "Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı". *Bilgi* 54: 185-210
- KÜPELİ, Ö. (2001). "Selçuklu ve Beylikler Döneminde Afyonkarahisar". *Afyon Kütüğü Cilt I, İkinci Bölüm*: 125-132. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- LIGHTFOOT, C. (2001). "Bizans Döneminde Afyonkarahisar". *Afyon Kütüğü Cilt I, İkinci Bölüm*: 113-124. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- SÜMER, F. (1999). *Oğuzlar (Türkmenler)Tarih-Boy Teşkilat Destanları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- TÜRKAY, C. (1979). *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*. İstanbul: Tercüman Kaynak Eserler.
- UMAR, B. (1993). *Türkiye'deki Tarihsel Yer Adları*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- YEDİYILDIZ, B. (1984). "Türkiye'de Yer Adları Verme Usulleri". *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984)*: 25-41, Ankara.

İnternet Kaynakları

www.sinanpasa.gov.tr, (Erişim Tarihi 02.08.2010)

www.emirdag.gov.tr, (Erişim Tarihi 02.08.2010)

Yazarlar hakkında

Yrd. Doç. Dr.

Nusret KOCA

Afyon Kocatepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü
AFYONKARAHİSAR

Yerleşme ve ekonomik coğrafya alanlarında çalışmaları bulunmaktadır.

Prof. Dr. Hakkı YAZICI

Afyon Kocatepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü
AFYONKARAHİSAR

Ulaşım, turizm, nüfus, yerleşme coğrafyası ile coğrafya eğitimi alanlarında çalışmaları bulunmaktadır.